

Bir tohumdan dağ gibi ağaç

Sebep ve Netice Arasındaki Büyük Uçurum

Bir çocuk düşünün. Tek eliyle koca bir treni çekiyor. Bu manzarayı gören herkes hemen şunu söyler: “Bu treni çeken bu çocuk olamaz. Çünkü bu işi yapacak güç onda yoktur. Demek ki görünmeyen başka bir kuvvet var. Bu çocuk sadece o kuvvetin önünde duran bir perdedir.”

Aklı Uyandıran Muhakeme

İşte bizi bu sonuca götüren şey, sebep ile netice arasındaki büyük dengesizliktir. Çocuk sebeptir; trenin hareket etmesi neticedir. Sebep zayıf, netice ise çok büyüktür. Sebebin gücü bu neticeyi meydana getirmeye yetmediği için akıl, o sebebi gerçek fail olmaktan çıkarır ve başka bir kuvvet sahibini arar. O kuvveti gözle görmese bile inkâr edemez. Çünkü eser ortadadır, icraat meydandadır.

Kâinata Daha Büyük Misaller Var

Şimdi aynı nazarla kâinata bakalım. Küçük bir tohumdan dağ gibi bir ağaç çıkıyor. Kupkuru dallara renkleri, kokuları, tatları ve şekilleri farklı meyveler takılıyor. Simsiyah toprak, âdeta büyük bir kazan gibi içinde çeşit çeşit sebzeler ve nimetler pişiriyor. Bir damla sudan gören, işiten, düşünen, seven ve konuşan insan yaratılıyor. Hardal tanesi kadar küçük bir hafızaya insanın bütün hayatı, hatıraları, öğrendikleri ve gördükleri kaydediliyor.

Sebep Basit, Netice Muhteşem

Burada dikkat edilmesi gereken hakikat şudur: Sebepler son derece basit, âciz, cansız ve şuursuzdur. Fakat onlardan çıkan neticeler son derece sanatlı, hikmetli, ölçülü ve kıymetlidir. Tohum küçüktür; fakat ondan çıkan ağaç büyüktür. Toprak karanlık ve cansızdır; fakat içinden renk renk çiçekler, tat tat meyveler çıkar. Bir damla su değersiz görünür; fakat ondan insan gibi muhteşem bir varlık yaratılır.

Sebepler Fail Olamaz

İşte sebep ile netice arasındaki bu büyük uçurum, akla açıkça şunu söyler: Bu işleri yapan sebepler olamaz. Çünkü sebepte neticeyi meydana getirecek ilim yoktur, irade yoktur, kudret yoktur, şuur yoktur. Toprak meyvenin tadını bilmez. Tohum ağacın planını kendi kendine yazamaz. Su, insanın gözünü, kalbini, beynini ve ruhunu tasarlayamaz. Cansız zerreler, canlı ve şuurlu varlıkları kendi başlarına meydana getiremez.

Sebepler Bir Perdedir

Öyleyse sebepler, gerçek fail değildir; sadece Allah'ın kudretine birer perdedir. Allah, hikmeti gereği işleri sebepler eliyle yaratır. Tohumu perde yapar, ağacı yaratır. Toprağı perde yapar, rızkı çıkarır. Anne babayı perde yapar, insanı yaratır. Bulutu perde yapar, yağmuru indirir. Sebep görünür; fakat yaratan Allah'tır. Perde göz önündedir; fakat kudret perdenin arkasındadır.

Netice

Bir çocuk treni kendi başına çekemezse, küçücük bir tohum da ağacı kendi başına yapamaz. Cansız toprak meyveyi icat edemez. Bir damla su insanı yaratamaz.

- Sebep zayıf, netice büyüktür.
- Sebep cahil, netice hikmetlidir.
- Sebep cansız, netice hayat doludur.
- Sebep a di, netice âlidir.

İşte bu uyumsuzluk, sebepleri faillik makamından indirir ve bütün neticelerin arkasında sonsuz ilim, irade, kudret ve hikmet sahibi olan Allah'ı gösterir. Kâinatın diliyle söylenen hakikat şudur: Sebepler perdedir; yaratan Allah'tır.